

PRIMELE ORDONANTE APĂRUTE ÎN ARDEAL REFERITOARE LA VACCINĂRI ANTIVARIOLICE

Zs. Vita

În ultimii ani am putut citi mai multe publicații despre răspîndirea vaccinațiilor antivariolice în orașele din Transilvania și despre medicii ardeleni care au executat primele vaccinări. Astfel se știe că dr. *Tartler*, medic din Brașov, *József Szotyori* din Tirgu-Mureș, *Ferenc Nyulas* din Cluj, *Joseph Endlicher*, chirurg din Sibiu și alții au început și au continuat vaccinările încă în toamna anului 1801. Concomitent se desfășoară și activitatea de vaccinator a lui *C. Caracș* în Muntenia.

În răspîndirea vaccinării au avut un rol important și autoritățile timpului. Astfel Guvernul ardelean a emis la 6 noiembrie 1801 o ordonanță care conținea instrucțiuni pentru executarea vaccinărilor în masă. Din această ordonanță, care era valabilă pentru toată provincia, reiese că medicii și chirurgii, care execută vaccinări, trebuie să țină o evidență („diarium”), pe care trebuie s-o prezinte semestrial guvernului.

Prezentăm cu această ocazie fragmente din textul ordonanței guverniale nr. 9228/1801, în care citim între altele (1):

„Vaccinarea cu vărsatul de vacă care a fost inventată în folosul omenirii... se efectuează nu de mult timp cu mare noroc și la noi... După operele apărute și după experiențele făcute în acest domeniu s-a dovedit că din această invenție trage folos nu numai omenirea în general, dar fiecare persoană în special. Este deci de dorit ca această invenție binefăcătoare să se resimtă în întregul principat ardelean deopotrivă, fără ca să prezinte un pericol.

Pentru toți medicii și chirurgii care își iau obligația de a administra vaccinul vărsatului de vacă, Consiliul Suprem a găsit necesar să prescrie următoarele directive:

1. — Medicii și chirurgii titrați să nu se angajeze în vaccinarea vărsatului de vacă pînă cînd nu cîștigă cunoștințe suficiente în acest domeniu pe lîngă anumiți medici care s-au ocupat și în prealabil cu aplicarea vaccinului;

2. — Numai chirurgii cu diplomă pot executa vaccinarea conform îndrumărilor medicilor;

3. — Toți medicii și chirurgii, care se ocupă cu vaccinări și dau asistența celor vaccinați, să întocmească o evidență sistematică („diarium”) pentru fiecare caz... (nume, locuință, boală)... iar rapcarțele să fie înaintate semestrial guvernului;

4. — Nici o persoană să nu îndrăznească să administreze vaccinul acelora, la care acest lucru este contraindicat.

Ordonăm domniilor voastre să aduceți insistent la cunoștință această ordonanță tuturor, dar mai ales medicilor și chirurgilor, și în același timp vă ordonăm să aveți grijă de respectarea și îndeplinirea celor de mai sus.

Claudiopoli, die 6-ta Novembris Anni, 1801.“

În 18 decembrie 1801, probabil la propunerea protomedicului dr. *Neustädter*, guberniul a dat o nouă ordonanță (2), în care impune medicilor și chirurgilor ca înainte de a începe vaccinările „bolnavul să fie examinat cu atenție dacă nu este coleric, dacă nu suferă de discrie, de viermi intestinali sau de alte boli care să împiedice efectul favorabil al materiei vărsatului de vacă. În caz afirmativ, să caute să prevină din timp această reacție nefavorabilă”. Printre mijloacele preventive figurau încă următoarele: „... persoanele vaccinate... să fie vizitate frecvent și în caz de nevoie să beneficieze de ajutor medical”.

Această ultimă ordonanță gubernială, tipărită cu nr. 10329, a fost adresată, prin intermediul autorităților, tuturor medicilor și chirurgilor. Pe lângă instrucțiunile sus amintite, mai cunoaștem încă și multe alte ordonanțe guberniale care menționează rezultatele vaccinărilor sau dau îndrumări noi.

Astfel de exemplu, *Johannes Eckstein*, medic și chirurg din Cluj, a raportat la 6. XI. 1801 despre vaccinările făcute (3). Imediat după aceea a apărut o ordonanță gubernială.

Instrucțiunile au răspândit și au popularizat primele publicații în legătură cu vaccinările antivariolice. Astfel guberniul recomandă medicilor încă din anul 1802 cartea lui *F. Nyulas* (*Vaccina din Cluj*), iar în 1804 cartea lui *Sámuel Váradi* tot despre vaccinări. În același an lucrarea lui *M. Neustädter* a fost tradusă în limba română, difuzată în 4600 de exemplare și recomandată în atenția autorităților (4).

În legătură cu vaccinările antivariolice autoritățile au cerut și ajutorul clerului. În anii următori s-au emis o serie de ordonanțe pentru popularizarea vaccinărilor. Consiliul orășenesc din Tîrgu-Mureș (*György Nemes*, jude principal) a trimis după 1801 o scrisoare adresată lui *Márton Székely*, preotul reformat din localitate, în care îi recomandă să țină evidența copiilor nou-născuți și să convingă părinții de folosul vaccinărilor. Parohia reformată din Tîrgu-Mureș a întocmit de la început un asemenea „diarium” despre vaccinările făcute.

Din acest „protocolum” parohial putem deci afla nominal pe cei care au fost vaccinați în orașul sus menționat în anul 1801. Din acest protocol vom cita numai primele date:

„S-au vaccinat cu vărsatul de vacă:

Mátyás Horváth (fiul med. doct. *Mátyás*), 4 ani, la 2 nov. 1801 cu atâtă muiată în vărsat. — Fiul său, *Ludovic*, 1 an, la 11 nov. 1801. *Juliána Hajdu* (fiica d-lui chirurg vaccinator *Francisc Hájdu*), 2 ani, cu materia de la un alt vaccinat, la 4 dec. 1801. *Ladislau Dabotzi* (fiul lui *Ladislau*, cizmar) 4 ani, cu materia de la un alt vaccinat, la 14 dec. 1801. *Sára Váradi* (fiica lui *Iosif*, cizmar), 7 ani, la 24 dec. 1801. *Lidia*, 4 ani, la 24 dec. 1801.”

În anul 1801 nu se mai găsesc alte înregistrări în acest protocol, deci vaccinați într-un număr mai mare s-au executat numai în anii următori.

Tot în această perioadă au apărut ordonanțe după ordonanțe guberniale și ale consistoriului care au prescriș executarea vaccinărilor în mod sistematic și generalizat la toți copiii. Din ele reiese că executarea vaccinărilor s-a lovit de multe greutăți, fiind întâmpinate în unele locuri cu multă neîncredere. Pe lângă munca de lămurire, guberniul a găsit necesar să întrebuițeze și mijloace coercitive. Astfel, într-un ordin din 1805 putem citi următoarele (6):

„Părinții care nu vor să asculte glasul rațiunii și își lasă copiii să moară de vărsat, vor fi înregistrați nominal în protocolul copiilor morți, alături de numele copiilor decedați din vina lor.”

Matricola parohiei reformate din Bețea (județului Alba) ne informează că ordinul protopopului din 6 august 1805 a poruncit sever „mobilizarea poporului pentru executarea vaccinărilor antivariolice”. În anii următori ordinul a fost repetat, dar fără a avea efectul dorit. Astfel se explică faptul că în 1813 matricola numește cazuri de deces la bolnavi nevaccinați.

Un pas înainte este ordinul consistoriului apărut în 5 martie 1809 care cuprinde următoarele (7):

„Avînd în vedere că s-a poruncit în mod sever executarea vaccinării cu vîrșatul de vacă, să nu fie înscris în școală nici un elev nevaccinat sau care nu a trecut prin această boală. În legătură cu aceasta, încă la 14 decembrie a anului trecut, a fost emis decretul gubernial anexat care trebuie să fie publicat și îndeplinit întru tocmăi. Consistoriul suprem“.

Din notițele făcute pe marginea ordonanței putem afla că a fost trimisă colegilor din Aiud, Cluj, Tîrgu-Mureș, Odorhei, cît și școlilor din Orăștie, Făgăraș, Zalău, Dej, Ocna-Sibiului și Tîrgu-Secuiască. Deci în aceste școli orășenești, mari vaccinările au devenit obligatorii încă în anul 1809.

Ordonanța tipărită a guberniului nr. 2591/1812 (8), avînd în vedere „cazurile dese de variolă apărute în anul trecut“, a dat instrucțiuni severe autorităților. Aici putem citi între altele că „pe acele case unde sînt copii cu variolă să fie pus un afiș cu inscripția: în această casă se găsește un copil care suferă de variolă“.

Afară de aceasta s-a impus conducerii „numirea unui funcționar care, începînd cu data de 1 mai a anului viitor, să se ducă împreună cu medicul din casă în casă, să execute vaccinările, să depisteze pe aceia care opun rezistență față de vaccinare sau pe cei care încă n-au fost vaccinați, întocmind evidența lor.“

Vaccinarea a fost totdeauna gratuită. La 24 august 1812 consistoriul a dat ordin ca preoții să fie prezenți la vaccinare (9). În același timp ei au fost obligați să comunice medicilor oficiali numele celor nou-născuți. Oficiul protopopial a comunicat și ordinul Consiliului Militar Suprem, după care „în districtele militare de frontieră“ vaccinarea trebuie să fie executată după o prealabilă anunțare în biserică“ (10).

Pentru stimularea acțiunii de vaccinare antivariolică, Guberniul a dat în anul 1815 dispoziția nr. 8419, prin care obliga pe toți cetățenii care urmau să se căsătorească, la plata unei taxe. Din acest fond s-au plătit, conform ordinului dat în 1823 — diurnele medicilor și chirurgilor care executau vaccinările.

Acest fond pentru vaccinări antivariolice a facilitat deplasarea medicilor și chirurgilor în toate părțile. Totuși vaccinările nu s-au executat pretutindeni în mod regulat și astfel se explică faptul că s-au mai ivit numeroase decese prin variolă și după anul 1810.

Variola a mai hîntuit și în anul 1810, și chiar și mai tîrziu. Știm că în timpul și după războaiele napoleoniene, bolile epidemice au făcut mari ravagii, amenințînd nu numai sănătatea armatei, dar și a claselor stăpînitoare. De aceea autoritățile s-au folosit de toate mijloacele pentru stăvilirea lor.

Sosit la redacție: 17 noiembrie 1964.

Notă

1. — Ordonanța originală, în limba maghiară, se găsește în colecțiile Arhivei Istorică a Academiei R.P.R., filiala Cluj.
2. — Idem
3. — Arhiva de Stat, Budapesta. Actele guberniale 9228/1802.
4. — Idem, nr. 6318/1804, 7599/1804 și 8491/1804.
5. — Arhiva bisericii reformate din Tîrgu-Mureș. Diarium despre copiii vaccinați.
6. — Arhiva Eparhiei reformate din Ardeal, Cluj, nr. 1349/1805.
7. — Idem, nr. 109/1809.
8. — Idem, nr. 303/1812, ordonanța gubernială nr. 2591/1812.
9. — Idem nr. 308/1812.
10. — Reg. bisericii reformate din Aiud, nr. 389—401.
11. — Despre istoria vaccinărilor antivariolice din Ardeal, vezi dr. *I. Spielmann*: Szotyori József. Communicationes ex Bibliotheca Historiae Medicae Hungarica, nr. 31. Budapesta 1964. — Autorul studiului crede că cercetări în acest domeniu ar fi încă necesare. Despre răspîndirea vaccinărilor antivariolice avem de fapt puține date. Acestea trebuiesc confruntate cu informațiile din literatură despre vaccinările empirice practicate în rîndul populației românești (*V. Bologa*). Modesta noastră lucrare a dorit să aducă contribuții la acest subiect și să dea indemn pentru cercetări ulterioare.